หลักเกณฑ์ในการเข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด ในระบบบังคับบำบัด

Condition of Drug Abuse Treatment in Force System

สุชาวดี จันทร์เทียน[1], วรรณวิภา เมืองถ้ำ[2]
Suchawadee Juntian[1], Wanwipa Muangtham[2]

Received: 26 July 2021 **Revised**: 21 September 2021 **Accepted**: 12 October 2021

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 (2) ศึกษาหลักกฎหมายเกี่ยวกับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดของประเทศไทยและวิเคราะห์ปัญหาเกี่ยวกับหลักเกณฑ์ของบุคคลที่จะได้เข้ารับการบำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด (3) ศึกษาเปรียบเทียบการดำเนินการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดของประเทศไทยและต่างประเทศ (4) วิเคราะห์ปัญหาและข้อบกพร่อง เพื่อเสนอแนวทางแก้ไขปรับปรุงพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยวิธีวิจัยเอกสาร ซึ่งผู้ศึกษาได้รวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง ทั้งของประเทศไทยและต่างประเทศ และนำข้อมูลทั้งหมดมาวิเคราะห์เปรียบเทียบเพื่อหาแนวทางในการแก้ไขปรับปรุงพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545

จากการศึกษาพบว่า 1) พระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 มุ่งแก้ไขฟื้นฟูผู้เสพยาเสพติดมากกว่าการลงโทษ 2) การกำหนดหลักเกณฑ์ของบุคคลในการเข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด ยังไม่ครอบคลุมกลุ่มผู้เสพที่สมควรได้รับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด อีกทั้งไม่มีการกำหนดจำนวนครั้งที่ผู้เสพจะได้รับโอกาสให้เข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด ส่งผลให้ผู้เสพยาเสพติดขาดความรู้สึกเกรงกลัวต่อกฎหมาย ผู้ศึกษาจึงเห็นควรแก้ไขเพิ่มเติมหลักเกณฑ์ โดยการขยายฐานความผิดให้ครอบคลุมถึงความผิดฐานเป็นผู้ขับขี่และเสพยาเสพติดให้โทษ และควรกำหนดวิธีการสำหรับกรณีของผู้เสพที่มียาเสพติดให้โทษไว้ในครอบครองเกินปริมาณที่กำหนด อีกทั้งควรกำหนดว่าผู้ที่เคยเข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดมาแล้วเกิน 3 ครั้ง ต้องถูกตัดสิทธิ

[1] นักศึกษาหลักสูตรนิติศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์ เอกกฎหมายอาญาและกระบวนการยุติธรรม มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, E-mail: ked_nun6932@hotmail.com, Tel:097-0218682
[2] ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ประจำสาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
[1] Student, Master of Law, Major in Criminal Law and Justice, Sukhothai Thannathirat Open University E-mail: ked_nun6932@hotmail.com, Tel:097-0218682
[2] Assistant Professor, Faculty of Law, Sukhothai Thannathirat Open University

ในการเข้ารับการบำบัดรักษาฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด ในระบบบังคับบำบัด เพื่อให้การแก้ไขปัญหาผู้ติดยาเสพติดมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

คำสำคัญ: การฟื้นฟูสมรรถภาพ, ผู้ติดยาเสพติด, ยาเสพติด

Abstract

The purposes of this study were (1) To study concepts and theories related to the Narcotic Addict Rehabilitation Act B.E. 2545 (2002); (2) To study the principles of laws related to current drug abuse treatment in Thailand and analyze the problems of conditions for an eligible person to receive a drug abuse treatment; (3) To comparatively study Thai and international principles of laws relevant to drug abuse treatment (4) To analyze the problems and deflects discovered from the results of the study with the purpose to make a recommendation on the amendment to the Narcotic Addict Rehabilitation Act B.E. 2545 (2002).

The independent study was qualitative research using a documentary. Data was collected via related documents both From Thailand and international. The results of the documentary research were analyzed and synthesized to make conclusions and analyze comparatively to make a recommendation on the amendment to the Narcotic Addict Rehabilitation Act B.E. 2545 (2002).

The study revealed that.- 1) In the Narcotic Addict Rehabilitation Act B.E. 2545 (2002), the core principle was to rehabilitate drug addicts rather than to punish them. 2) The conditions for an eligible person to receive a drug abuse treatment in the force system, the quantity of drug possession, did not cover all groups of drug addicts who might deserve the drug abuse treatment in the force system. The conditions for an eligible person to receive a drug abuse treatment in the force system did not define the number of opportunities for a drug addict eligible to receive a drug abuse treatment. Consequently, the drug addicts were not afraid of law enforcement. The research recommended that the conditions for an eligible person to receive drug abuse treatment in the force system should be amended by adding more conditions. The conditions must cover driving under the influence of drug abuse and also define the legal measure for a person possessing drugs over the limited number. Also people attending drug treatment more than three times must be confined the right to receive the drug treatment in the forced system so as to improve the effectiveness of the implementation of measures to solve the drug addict problem

Keywords: Drug abuse treatment, drug addict, drug

บทนำ

ปัญหายาเสพติดเป็นปัญหาสำคัญของสังคมไทยตั้งแต่อดีตจนกระทั่งปัจจุบัน ซึ่งรัฐบาลในทุกยุคสมัย ต่างมีนโยบายในการป้องกันและปราบปราม เพื่อแก้ไขปัญหายาเสพติดมาโดยตลอด แต่ยังไม่ประสบผลสำเร็จ อีกทั้งยังทวีความรุนแรงมากขึ้น เห็นได้จากสถิติจำนวนผู้ต้องขังทั่วประเทศ พบว่ามีจำนวนผู้ต้องขังประเภทคดีเกี่ยวกับพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษสูงถึงร้อยละ 81.29

จากสภาพปัญหายาเสพติดของประเทศไทย ผู้ศึกษาเห็นว่าต้นเหตุของปัญหาในภาพรวมเกิดจากบุคคลมีความต้องการเสพยาเสพติด มีปริมาณเพิ่มขึ้น ดังเห็นได้จากสถิติผู้เสพที่เข้าสู่กระบวนการบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด ตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ.2545 ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2564 (1 ตุลาคม พ.ศ. 2563-31 มีนาคม พ.ศ. 2564) มีจำนวนสูงถึง 66,358 ราย และมีแนวโน้มที่จะเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ จึงส่งผลให้ความต้องการยาเสพติดติดมีมากขึ้นตามจำนวนของผู้เสพยาเสพติด ตามทฤษฎีอุปสงค์อุปทาน (Demand and Supply) การผลิตและจำหน่ายจึงมีปริมาณเพิ่มมากขึ้น เป็นเหตุให้ปัญหายาเสพติดไม่หมดไปจากประเทศไทย ดังนั้นการแก้ไขปัญหายาเสพติดให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ผู้ศึกษาเห็นว่ากลุ่มผู้กระทำความผิดฐานเสพยาเสพติดเป็นกลุ่มหลักที่รัฐจำต้องดำเนินการแก้ไขพฤติกรรมในการเสพของบุคคลกลุ่มนี้ให้เลิกมีความต้องการเสพยาเสพติด

ปัจจุบันประเทศไทยได้มีการดำเนินการแก้ไขผู้เสพยาเสพติด ตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 ซึ่งกฎหมายฉบับนี้ มีหลักการที่สำคัญ คือ ผู้เสพยาเสพติด ถือว่าเป็นบุคคลที่มีสภาพทั้งร่างกายและจิตใจเสมือนผู้ป่วย มิได้มีพฤติกรรมเยี่ยงอาชญากรปกติ จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องได้รับการดูแลบำบัดรักษาและฟื้นฟูเกี่ยวกับอาการติดยาเสพติดนั้น จึงเห็นถึงเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 ว่ามุ่งที่จะดำเนินการแก้ไขฟื้นฟูผู้เสพยาเสพติด มากกว่าการลงโทษผู้เสพยาเสพติด (เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545) ซึ่งใช้รูปแบบของการบังคับให้ผู้เสพยาเสพติดเข้ารับการบำบัด โดยดำเนินการตามมาตรการการเบี่ยงเบนคดีออกจากกระบวนการยุติธรรม(Diversion Form Criminal Justice System) ตามแนวคิดของหลักอาชญาวิทยา แต่อย่างไรก็ตาม กฎหมายฉบับนี้มีการกำหนดหลักเกณฑ์ของบุคคลที่จะได้เข้ารับการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดไว้ แต่หลักเกณฑ์ดังกล่าวยังไม่ตรงตามเจตนารมณ์ของกฎหมายฉบับนี้

เนื่องจากมาตรา 19 แห่งพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 ได้กำหนดหลักเกณฑ์ของบุคคลที่จะได้เข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด ว่าจำต้องเป็นผู้กระทำผิดตามที่กำหนดไว้ 4 ฐานความผิด กล่าวคือ ความผิดฐานเสพยาเสพติด, ความผิดฐานเสพและมีไว้ในครอบครอง, ความผิดฐานเสพและมีไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่าย และความผิดฐานเสพและจำหน่ายประกอบกับในขณะถูกจับกุมผู้กระทำความผิดทั้ง 4 ฐานดังกล่าวข้างต้น ต้องไม่ต้องหาหรืออยู่ระหว่างถูกดำเนินคดีในความผิดฐานอื่นหรืออยู่ระหว่างต้องโทษจำคุก รวมทั้งผู้ที่กระทำความผิดฐานเสพและมีไว้ในครอบครอง, ความผิดฐานเสพและมีไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่าย หรือความผิดฐานเสพและจำหน่าย จะต้องมียาเสพติดไว้ในครอบครองไม่เกินปริมาณกำหนดในกฎกระทรวงว่าด้วยการกำหนดลักษณะ ชนิด

ประเภท และปริมาณของยาเสพติด พ .ศ. 2546 ที่ออกโดยอาศัยอำนาจตามความในมาตรา 19 แห่งพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 ถึงจะได้เข้ารับการบำบัดฟื้นฟูตามมาตรการนี้

อย่างไรก็ตามการกำหนดฐานความผิดยังไม่ครอบคลุมกลุ่มผู้เสพ โดยเฉพาะผู้เสพที่ถูกจับกุมขณะขับขี่ตามพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ.2522 จะถือว่ามีการกระทำความผิดฐานอื่นในขณะนั้น และการกำหนดปริมาณยาเสพติดให้โทษประเภท 1 (เมทแอมเฟตามีน) ตามกฎกระทรวงว่าด้วยการกำหนดลักษณะชนิด ประเภท และปริมาณของยาเสพติด พ .ศ. 2546 ที่กำหนดให้มีไว้ในครอบครองได้ไม่เกิน 5 หน่วยการใช้ (5 เม็ด) เป็นการตัดโอกาสของผู้เสพ ที่มิได้มีพฤติกรรมในทางจำหน่ายเป็นอาชีพ หรือมีพฤติกรรมในทางจำหน่ายแต่เป็นผู้จำหน่ายรายย่อย ที่เจตนาจำหน่ายยาเสพติดเพื่อให้มีรายได้ไปซื้อยาเสพติดไว้เสพ เป็นเหตุให้ผู้เสพ ซึ่งตามหลักการและเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัตินี้ ให้ถือว่าผู้เสพเป็นผู้ป่วยที่จำต้องได้รับการแก้ไขฟื้นฟูพฤติกรรมในการเสพยาเสพติด ไม่ได้เข้ารับการแก้ไขฟื้นฟูการติดยาเสพติดตามเจตนารมณ์ที่แท้จริงของพระราชบัญญัตินี้

อีกทั้งมิได้มีการบัญญัติหลักเกณฑ์เกี่ยวกับจำนวนครั้งของบุคคลที่จะได้เข้ารับการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด ซึ่งเกิดปัญหาในทางปฏิบัติว่า ผู้เสพบางรายที่ได้เข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดแล้ว แต่ยังคงมีพฤติกรรมหวนกลับมาเสพซ้ำ จนกระทั่งถูกจับกุมดำเนินคดี และได้เข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดอีกหลายๆ ครั้ง โดยไม่เกรงกลัวต่อโทษทางกฎหมาย สื่อได้ว่าการบำบัดรักษาฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด ในระบบบังคับบำบัดนี้ ไม่สามารถแก้ไขฟื้นฟูพฤติกรรมในการเสพของผู้เสพรายนั้นได้

ดังนั้นจึงมีประเด็นปัญหาที่ต้องศึกษาว่าการกำหนดหลักเกณฑ์บุคคลที่จะได้เข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด ตามมาตรา 19 แห่งพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 สมควรต้องแก้ไขปรับปรุง เพื่อให้ครอบคลุมกลุ่มผู้เสพ ซึ่งเป็นผู้ป่วยที่สมควรได้รับการแก้ไขฟื้นฟูตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 อย่างแท้จริงหรือไม่อย่างไร

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎี หลักการ ความเป็นมา วัตถุประสงค์ และเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545

2. เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และหลักกฎหมายเกี่ยวกับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดของประเทศไทยในปัจจุบัน และวิเคราะห์ปัญหาเกี่ยวกับหลักเกณฑ์ของบุคคลที่จะได้เข้ารับการบำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด ตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545

3. ศึกษาเปรียบเทียบหลักกฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดของประเทศไทยและต่างประเทศ

4. วิเคราะห์ปัญหาและข้อบกพร่อง เพื่อเสนอแนวทางแก้ไขปรับปรุงพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 หรือกฎหมายในส่วนที่เกี่ยวข้อง และจัดทำข้อเสนอแนะ เพื่อให้การดำเนินการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยฉบับนี้ เป็นการศึกษาวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยการศึกษาค้นคว้า และรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้อง จาก

วิทยานิพนธ์ หนังสือ ตัวบทกฎหมายบทความ คำพิพากษา การค้นคว้าข้อมูลทางอินเตอร์เน็ต และความคิดเห็นของนักนิติศาสตร์ ทั้งของประเทศไทยและต่างประเทศ โดยนำข้อมูลทั้งหมดมาวิเคราะห์และเปรียบเทียบ เพื่อหาข้อสรุปและข้อเสนอแนะในการแก้ไขเพิ่มเติมหลักเกณฑ์ของบุคคลที่จะได้รับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดตามมาตรา 19 แห่งพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาพบว่า 1) ปัจจุบันประเทศไทยมีระบบการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติด แบ่งออกเป็น 3 ระบบ กล่าวคือ ก) “ระบบสมัครใจ” (Voluntary System) เป็นกรณีที่เปิดโอกาสให้ผู้เสพหรือติดยาเสพติด สมัครใจเข้ารับการบำบัดรักษากับสถานพยาบาลต่าง ๆ ก่อนที่ความผิดจะปรากฏต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ ข) “ระบบต้องโทษ” (Correction System) เป็นกรณีที่ผู้เสพหรือติดยาเสพติดถูกพนักงานเจ้าหน้าที่จับกุมดำเนินคดีตามกฎหมาย และเข้าสู่การดำเนินคดีตามกระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก โดยศาลได้มีคำพิพากษาต้องโทษจำคุกผู้เสพหรือติดยาเสพติดรายนั้น ซึ่งในระบบนี้กรมราชทัณฑ์จะเป็นผู้รับผิดชอบ ค) “ระบบบังคับ” (Compulsory System) ซึ่งเป็นการบังคับให้ผู้เสพเข้ารับการบำบัดรักษาและฟื้นฟูอาการติดยาเสพติดซึ่งเป็นการดำเนินการตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 2) หลักการสำคัญของพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 คือ “ผู้เสพคือ ผู้ป่วย” โดยกฎหมายฉบับนี้ตราขึ้นโดยมีเจตนารมณ์เพื่อเป็นการลดทอนความเป็นอาชญากรรมของผู้เสพยาเสพติด โดยมุ่งให้ผู้เสพยาเสพติดได้รับการบำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด ให้หายจากอาการติดยาเสพติด และสามารถกลับไปใช้ชีวิตในสังคมได้โดยปราศจากการตีตราสังคม 3)การกำหนดหลักเกณฑ์ ของบุคคลที่จะได้เข้ารับการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด ตามมาตรา 19 แห่งพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 ในส่วนของฐานความผิด ที่สามารถเข้าสู่กระบวนการตามพระราชบัญญัตินี้ได้ จำต้องเป็นการกระทำความผิด 4 ฐาน กล่าวคือ เสพ,เสพและมีไว้ในครอบครอง,เสพและมีไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่าย และเสพและจำหน่าย ซึ่งจากการศึกษาพบว่าในกรณีผู้เสพที่ได้กระทำความผิดฐานเป็นผู้ขับขี่และเสพยาเสพติดให้โทษ ตามพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 ซึ่งผู้เสพนั้น ก็ถือได้ว่าเป็นผู้ป่วยที่จำต้องได้เข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด ตามหลักการของพระราชบัญญัตินี้ 4) การกำหนดหลักเกณฑ์ในส่วนของปริมาณยาเสพติดให้โทษประเภท 1 (เมทแอมเฟตามีน) ตามกฎกระทรวงว่าด้วยการกำหนดลักษณะ ชนิด ประเภท และปริมาณของยาเสพติด พ.ศ. 2546 ที่กำหนดไว้สำหรับผู้กระทำความผิดฐานเสพและมีไว้ในครอบครอง,เสพและมีไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่าย และเสพและจำหน่ายนั้น จำต้องมีไว้ในครอบครองไม่เกิน 5 หน่วยการใช้ (5 เม็ด) ผู้ศึกษาเห็นว่าไม่ครอบคลุมถึงกลุ่มผู้เสพจำนวนมาก ซึ่งถือเป็นการตัดโอกาสผู้เสพที่จะได้รับการแก้ไขพฤติกรรมในการเสพยาเสพติด 5) การดำเนินการตามมาตรการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด ในระบบบังคับบำบัดยังไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร เนื่องจากผู้เสพบางรายไม่สามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ให้เลิกเกี่ยวข้องกับยาเสพติดได้ แม้ว่าผู้นั้นจะเคยได้รับโอกาสให้เข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดมากี่ครั้งก็ตาม เมื่อถูกจับกุมในคดีใหม่ซึ่งเป็นฐานความผิดที่กำหนดไว้ ผู้นั้นก็ยังคงได้รับโอกาสเข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดตามมาตรการนี้ได้ตลอด ส่งผลให้ผู้เสพ

ยาเสพติด ขาดความรู้สึกเกรงกลัวการถูกจับกุมดำเนินคดี กรณีดังกล่าวจึงทำให้เกิดวงจรวนเวียนไปไม่จบสิ้น 6) จากการศึกษาเปรียบเทียบกับประเทศเยอรมัน พบว่ามิได้มีการกำหนดหลักเกณฑ์ เรื่องฐานความผิดและปริมาณยาเสพติดที่อยู่ในครอบครองเป็นการเฉพาะเหมือนประเทศไทย รวมทั้งมิได้กำหนดจำนวนครั้งที่สามารถเข้ารับการฟื้นฟูไว้ แต่ให้ศาลใช้ดุลพินิจในการใช้มาตรการแก้ไขฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดก่อนที่จะมีคำสั่งลงโทษ 7) จากการศึกษาเปรียบเทียบกับประเทศโปรตุเกส พบว่าได้กำหนดฐานความผิดที่สามารถเข้าสู่มาตรการฟื้นฟูตามกฎหมายได้ คือฐานเสพ และฐานเสพที่มียาเสพติดให้โทษไว้ในครอบครอง แต่มิได้มีการกำหนดปริมาณยาเสพติดที่มีไว้ในครอบครองเป็นจำนวนเฉพาะเจาะจง เพียงแต่กำหนดไว้เป็นมาตรฐานว่าให้มีไว้เพื่อเสพส่วนตัวไม่เกิน 10 วัน แต่ถึงอย่างไรก็ตาม หากผู้เสพมียาเสพติดไว้ในครอบครองเกินที่มีไว้เพื่อเสพส่วนตัว 10 วัน ก็ยังมิได้ถูกตัดโอกาสในการเข้ารับการบำบัดฟื้นฟูแต่อย่างใด ส่วนจำนวนครั้งที่สามารถเข้ารับการฟื้นฟูมิได้กำหนดไว้แต่อย่างใด

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับปัญหาในการกำหนดหลักเกณฑ์ของบุคคลที่จะได้เข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด ในระบบบังคับบำบัด โดยศึกษาหลักการสำคัญของพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง และศึกษาเปรียบเทียบกับการดำเนินการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดของประเทศโปรตุเกสและประเทศเยอรมัน มีข้อมูลที่เกี่ยวข้องและสนับสนุน ดังนี้

หลักการที่สำคัญของพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 คือ ผู้เสพยาเสพติดถือว่าเป็นบุคคลที่มีสภาพทั้งร่างกายและจิตใจเสมือนผู้ป่วย มิได้มีพฤติกรรมเยี่ยงอาชญากรปกติ จึงจำเป็นที่จะต้องได้รับการดูแลบำบัดรักษาและฟื้นฟูเกี่ยวกับอาการติดยาเสพติด จึงเห็นได้ถึงเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 ที่มุ่งดำเนินการแก้ไขฟื้นฟูมากกว่าการลงโทษผู้เสพยาเสพติด โดยใช้มาตรการทางกฎหมายในรูปแบบของการบังคับบำบัดผู้เสพยาเสพติด ในรูปแบบของการเบี่ยงเบนคดีออกจากกระบวนการยุติธรรม (Diversion form Criminal Justice System) ตามแนวคิดของหลักอาชญาวิทยา

อย่างไรก็ตาม บุคคลที่จะได้เข้ารับการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดในระบบบังคับบำบัดนั้น จำต้องเป็นมีคุณสมบัติตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในมาตรา 19 แห่งพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ.2545 ซึ่งผู้เขียนเห็นว่าหลักเกณฑ์ดังกล่าวยังไม่ครอบคลุมกลุ่มผู้เสพยาเสพติดที่สมควรได้รับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดในกรณีดังนี้ 1) การกำหนดหลักเกณฑ์ ในส่วนของฐานความผิด ที่สามารถเข้าสู่กระบวนการตามพระราชบัญญัตินี้ได้ จำต้องเป็นการกระทำความผิดใน 4 ฐานที่กล่าวมาแล้วข้างต้น และในขณะที่ผู้เสพถูกจับกุมในความผิดฐานใดฐานหนึ่งใน 4 ฐานนั้น ต้องไม่ปรากฏว่าถูกจับกุมดำเนินคดีในความผิดฐานอื่น ดังนั้นในกรณีผู้เสพที่เป็นผู้ขับขี่ตามพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 จึงไม่เข้าหลักเกณฑ์ดังกล่าว เป็นเหตุให้ผู้เสพนั้น ไม่ได้เข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดตามพระราชบัญญัตินี้ และจำต้องถูกดำเนินคดีตามกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลัก ซึ่งตามหลักอาชญาวิทยาแล้ว บุคคลดังกล่าวก็เป็นเพียงผู้เสพ ที่ถูกจับกุมขณะขับขี่ซึ่งอาจเป็นการกระทำที่ส่งผลต่อความปลอดภัย

ของสังคมส่วนรวม แต่อย่างไรก็ตามพฤติกรรมดังกล่าวยังไม่ถือว่ามีพฤติกรรมเยี่ยงอาชญากรร้ายแรง ซึ่งจำเป็นต้องได้รับการแก้ไขฟื้นฟูอาการติดยาเสพติด และจากการศึกษาเปรียบเทียบพบว่าประเทศเยอรมัน มิได้กำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับฐานความผิดไว้เป็นการเฉพาะเจาะจงเหมือนประเทศไทย แต่ให้ศาลใช้ดุลพินิจในการใช้มาตรการแก้ไขฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดก่อนที่จะมีคำสั่งลงโทษ ในกรณีที่บุคคลใดได้กระทำความผิดในขณะมึนเมาจากการเสพยาเสพติด ซึ่งแสดงให้เห็นว่าประเทศเยอรมันเห็นความสำคัญของการแก้ไขพฤติกรรมในการเสพของบุคคลนั้นมากกว่าที่จะลงโทษ (สหธน รัตนไพจิตร, 2527: 30-39) หน้า 2) การกำหนดปริมาณยาเสพติดให้โทษประเภท 1 (เมทแอมเฟตามีน) ที่กำหนดให้ผู้กระทำความผิดฐานเสพและมีไว้ในครอบครอง,เสพและมีไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่ายและเสพและจำหน่าย มีไว้ในครอบครองไม่เกิน 5 หน่วยการใช้ (5 เม็ด) ถึงจะได้เข้ารับการบำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพนั้น เป็นการกำหนดปริมาณที่เฉพาะเจาะจงจนเกินไป ถือเป็นการตัดโอกาสผู้เสพอีกจำนวนมาก ที่สมควรจะได้เข้ารับการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด ซึ่งจากประสบการณ์ของผู้ศึกษา ซึ่งปฏิบัติงานในขั้นตอนของการตรวจพิสูจน์การเสพหรือติดยาเสพติด ตามพระราชบัญญัตินี้ พบว่าปัจจุบันผู้เสพสามารถหาซื้อยาเสพติดได้ง่ายกว่าอดีต อีกทั้งยาเสพติดมีราคาที่ถูกลง จึงทำให้ผู้เสพมีโอกาสที่จะเพิ่มปริมาณในการเสพได้ง่ายกว่าอดีต ประกอบกับข้อมูลจากการดำเนินการในขั้นตอนการตรวจพิสูจน์ พบว่าผู้เสพหลายๆ รายมีพฤติกรรมในการใช้ยาเสพติดแต่ละครั้งในปริมาณเกินกว่าที่กฎหมายกำหนดให้มีอยู่ในความครอบครองได้ ซึ่งปริมาณในการใช้ยาเสพติดของผู้เสพแต่ละรายแตกต่างกันออกไป และมักพบว่าผู้เสพในกลุ่มที่เสพยาเสพติดมาเป็นเวลานานมักมีการเพิ่มปริมาณยาเสพติดมากขึ้นเรื่อยๆ จึงเห็นได้ว่าผู้เสพกลุ่มนี้ เป็นกลุ่มที่มีอาการติดยาเสพติดค่อนข้างหนัก และสมควรได้เข้ารับการฟื้นฟูอย่างยิ่งอีกทั้งผู้เสพบางกลุ่มที่ไม่ได้มีรายได้มากพอที่จะซื้อยาเสพติด เขาเหล่านั้นมักใช้วิธีการรับจ้างเป็นผู้ส่งยาเสพติด หรือเป็นผู้ค้ารายย่อย ที่ต้องการหารายได้มาซื้อยาเสพเท่านั้น แต่กลับทำให้เขามียาเสพติดให้โทษไว้ในครองครองเกินปริมาณที่กำหนด และเป็นเหตุให้ผู้เสพกลุ่มนี้มิได้เข้ารับการบำบัดฟื้นฟูตามกฎหมาย ประกอบกับจากการศึกษาเปรียบเทียบพบว่ากฎหมายของประเทศโปรตุเกส มิได้มีการกำหนดปริมาณยาเสพติดที่มีไว้ในครอบครองไว้เป็นจำนวนเฉพาะเจาะจง เพียงแต่กำหนดไว้เป็นมาตรฐาน ว่าให้มีไว้เพื่อเสพส่วนตัวไม่เกิน 10 วัน แต่ถึงอย่างไรก็ตาม หากผู้เสพมียาเสพติดไว้ในครอบครองเกินที่มีไว้เพื่อเสพส่วนตัว 10 วัน ก็ยังมิได้ถูกตัดโอกาสในการเข้ารับการบำบัดฟื้นฟูแต่อย่างใด ยังคงให้คณะกรรมการที่จัดตั้งขึ้น เป็นผู้พิจารณาจากพฤติกรรมในการเสพและข้อเท็จจริงอื่นๆ เพื่อแยกผู้เสพออกจากผู้ค้าเสียก่อน หากเห็นว่าเป็นผู้เสพ ก็ยังคงได้เข้ารับการบำบัด (วิษณุ คำโนนม่วง, 2558: 72) ดังนั้นเพื่อให้ตรงตามเจตนารมณ์ของกฎหมายฉบับนี้ การกำหนดปริมาณของยาเสพติดควรคำนึงถึงพฤติกรรมในการเสพของผู้เสพยาเสพติดแต่ละราย ที่มีความต้องการในปริมาณที่แตกต่างกันด้วย 3) พระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 มิได้บัญญัติหลักเกณฑ์เกี่ยวกับจำนวนครั้งของบุคคลที่จะได้เข้ารับการบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด จากการดำเนินการตามมาตรการดังกล่าวพบว่าผู้เสพหลายรายได้เข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดซ้ำๆ จำนวนหลายครั้ง แต่ก็ยังคงมีพฤติกรรมหวนกลับมาเสพซ้ำอยู่ร่ำไป โดยไม่เกรงกลัวต่อโทษทางกฎหมาย เพราะเชื่อว่าถึงอย่างไรตนก็จะได้เข้า

รับการฟื้นฟูตามมาตรการนี้ สื่อได้ว่าการบำบัดรักษาฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด ในระบบบังคับบำบัดนี้ ไม่สามารถแก้ไขฟื้นฟูพฤติกรรมในการเสพของผู้เสพรายนั้นได้ ประกอบกับจากการศึกษาพบว่าผู้ที่กระทำความผิดซ้ำเกิน 3 ครั้ง จะมีลักษณะเป็นอาชญากรรมติดนิสัย (Habitual Crime) ซึ่งผู้กระทำความผิดในลักษณะนี้ถือได้ว่าเป็นผู้ที่มีความผิดปกติด้านจิตใจ จึงไม่ควรใช้แนวทางในการรักษาเช่นเดียวกับผู้เสพทั่วไป

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาพบว่า การกำหนดหลักเกณฑ์ของบุคคลที่จะได้เข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด ในระบบบังคับบำบัดตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 ทั้งในส่วนของฐานความผิด และในส่วนของปริมาณยาเสพติดที่อยู่ในความครอบครองของผู้เสพนั้น ยังไม่ครอบคลุมกลุ่มผู้เสพและไม่เป็นไปตามบริบทของผู้เสพในปัจจุบัน อีกทั้งการที่หลักเกณฑ์มิได้กำหนดในเรื่องของจำนวนครั้ง ที่ผู้เสพสามารถเข้าสู่กระบวนการตามพระราชบัญญัตินี้ไว้ อาจเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้การดำเนินการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดในระบบบังคับบำบัดไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร

ข้อเสนอแนะ

จากปัญหาที่ได้ศึกษาและสรุปมาแล้วข้างต้น ผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. การกำหนดหลักเกณฑ์ในส่วนของฐานความผิด ในมาตรา 19 แห่งพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 เป็นเหตุให้ผู้เสพ ที่ถูกจับกุมขณะขับเป็นผู้ขับขี่ตามพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 ไม่ได้เข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด จึงเห็นควรแก้ไขมาตรา 19 วรรคแรก โดยขยายฐานความผิดให้ครอบคลุมถึงความผิดฐานเป็นผู้ขับขี่และเสพยาเสพติดให้โทษด้วย

2. เห็นควรให้เพิ่มเติมวิธีการสำหรับกรณีของผู้เสพที่มียาเสพติดให้โทษไว้ในครอบครองเกินปริมาณที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวง โดยให้การมียาเสพติดให้โทษไว้ในครอบครองเกินกว่ากำหนดนั้น เป็นเพียงข้อสันนิษฐานว่าเป็นผู้ค้าเท่านั้น และเปิดโอกาสให้ผู้เสพได้พิสูจน์ความจริงเกี่ยวกับการครอบครองยาเสพติดที่เกินปริมาณที่กำหนดนั้น และกำหนดให้พนักงานสอบสวนเป็นผู้รวบรวมข้อเท็จจริงเกี่ยวกับพฤติการณ์ในการเสพยาเสพติด และประเมินจากพฤติกรรมดังกล่าว เพื่อแยกผู้เสพออกจากผู้ค้า และหากเห็นว่าผู้เสพรายนั้นมีเมทแอมเฟตามีนไว้ในครอบครองเกินปริมาณที่กำหนดจริง แต่มีไว้เพื่อเสพเอง หรือเป็นเพียงผู้ค้ารายย่อย ที่ต้องการหารายได้มาซื้อยาเสพ มิได้จำหน่ายเป็นอาชีพถึงขั้นผู้ค้ารายใหญ่ ก็ให้ดำเนินกระบวนการบำบัดรักษาและฟื้นฟูตามพระราชบัญญัตินี้ต่อไป แต่อย่างไรก็ตามการให้อำนาจของพนักงานสอบสวนในการรวบรวมข้อเท็จจริงเกี่ยวกับพฤติการณ์ในการเสพยาเสพติด รวมทั้งการใช้ดุลพินิจในการแยกผู้เสพออกจากผู้ค้านั้น เป็นการให้อำนาจพนักงานสอบสวนค่อนข้างมาก ดังนั้น เพื่อมิให้เกิดช่องว่างให้พนักงานสอบสวนใช้อำนาจส่วนนี้โดยมิชอบ ผู้ศึกษาจึงกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการรวบรวมข้อเท็จจริงเกี่ยวกับพฤติการณ์ในการเสพยาเสพติด และการใช้ดุลพินิจของพนักงานสอบสวน กล่าวคือ เมื่อพนักงานสอบสวนรวบรวมข้อเท็จจริงเกี่ยวกับพฤติการณ์ในการเสพยาเสพติดของผู้กระทำความผิดแล้ว ให้พนักงานสอบสวนจัดทำเป็นบันทึกข้อเท็จจริงดังกล่าว พร้อมทั้งความเห็นว่าผู้นั้นเป็นผู้เสพหรือผู้ค้า และรายงานให้ผู้บังคับบัญชาทราบ ทั้งนี้เพื่อให้ผู้บังคับบัญชาสามารถตรวจสอบการใช้อำนาจของพนักงานสอบสวนได้อีกชั้นหนึ่ง

3. ควรมีแนวทางในการคัดกรองผู้เสพที่เคยเข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดในระบบบังคับบำบัด ตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 มาแล้วหลายครั้ง แต่ไม่สามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการเสพได้ โดยการจำกัดโอกาสในการเข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด ในระบบนี้ เพื่อแยกผู้กระทำความผิดที่เป็นอาชญากรรมติดนิสัยออกจากผู้กระทำผิดปกติ เนื่องจากผู้กระทำความผิดที่เป็นอาชญากรรมติดนิสัย (Habitual Crime) จะขาดความยับยั้งชั่งใจไม่อาจควบคุมการกระทำความผิดได้ แม้จะรู้ว่าสิ่งที่ตนเองทำนั้นเป็นความผิด จึงไม่ควรใช้แนวทางในการรักษาตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 เช่นเดียวกับผู้เสพทั่วไป โดยแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 19 กำหนดหลักเกณฑ์เพิ่มเติมสำหรับบุคคลที่จะได้เข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดตามพระราชบัญญัตินี้ ต้องไม่ปรากฏว่าเคยเข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดตามพระราชบัญญัตินี้มาแล้วเกิน 3 ครั้ง

กิตติกรรมประกาศ

ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณท่านอาจารย์ที่ปรึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรรณวิภา เมืองถ้ำเป็นอย่างสูง ที่เสียสละเวลาอันมีค่าของท่านให้คำแนะนำ กระทั่งการศึกษาค้นความอิสระครั้งนี้สำเร็จด้วยดีและขอขอบพระคุณทุกท่านที่มีส่วนเกี่ยวข้องมา ณ โอกาสนี้

เอกสารอ้างอิง

วิษณุ คำโนนม่วง. (2558). *มาตรการทางกฎหมายในการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด: ศึกษากรณีการนำระบบสมัครใจบำบัดมาใช้ฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด [วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์].* มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สหธน รัตนไพจิตร. (2527). *ความประสงค์ของการลงโทษอาญา: ศึกษาเฉพาะประเทศไทยสมัยใช้กฎหมายลักษณะอาญาและประมวลกฎหมายอาญา [วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหา, บัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์].* มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์